

Běda poraženým!

KVĚTA TOŠNEROVÁ A DAVID HERTL

Svobodný HLAS 5. října 1995

Postoloprtský masakr v létě 1945

Naprostá většina svědectví, uvedených v tomto článku, nebyla dosud nikdy publikována. Jedná se o originální materiál, nasbíraný během několika let na území našeho okresu. Jména pamětníků a svědků, kteří se ještě dnes bojí promluvit (masoví vrazi z levonické bažantnice jsou stále živí mezi námi), jsou uvedena pouze v iniciálách; iniciály neodpovídají jménu a příjmení. Všem, kteří se odvážíli vydat svědectví o jednom z nejostudnějších českých poválečných činů, děkujeme.

Ruská vojska projížděla městem Postoloprty již v úterý 8. května, ale Postoloprty obsadila až ve středu 9. května 1945 v 5 hodin ráno. Pokračovala směrem na východ, zatímco opačným směrem na západ se trousily skupiny Němců, kteří se chtěli dostat do americké okupační zóny. Většina německých obyvatel Postoloprty však zůstávala ve svém městě. „Měli jsme vyhladovět po cestě? Umřít jsme mohli i doma“, vzpomíná jedna z obyvatelk Postoloprty, která se také rozhodla zůstat ve městě. Ve středu se ve městě objevily první české vlajky. Podle svědectví pamětníka „musely být všechny německé byty trvale odemčeny, vojáci nám ukradli šaty.“

Ve čtvrtek 10. května byl zatčen německý starosta Postoloprty Johan Spatzal a spolu s ním někteří další lidé, které známe jmény: Zeus, Steinbach, Gauba, Lukesch a další. Byli uvězněni v budově bývalého soudu. Manželka směla starostovi nosit denně jídlo. Při této příležitosti se jí svěřil, že je denně bijí. Podle dalších svědectví byli Češi z Postoloprty ještě stále klidní. Jen bylo vyhlášeno, že na německých domech musí viset bílé vlajky.

Během následujícího týdne se však situace začala zhoršovat: v pondělí 14. května 1945 jsou hlášeny sebevraždy z Lipence, Dolejších Hůrek, Tvršic a zvláště Levonic. Mnoho rodin se prý raději utopilo v Ohři, otrávil nebo zastřelilo, aby nemusely trpět. Na druhý den se očekával příchod české armády. Vzpomíná pan V. N. : „Všichni Němci museli odevzdat klíče od bytů a šli do lágru. Noví majitelé bytů párali matrace a hledali zlato. Při řádění gard se otrávil nejedna německá rodina, vzpomínám na policistu, na drogistu. Mladý řezník se ženou nechali v tom zmatku doma děcko. Z lágru je nepustili. Dítě v kočárku se našlo už v rozkladu. Podobných tragédií se stalo víc“. Informací byl stále nedostatek: vojenský vysílač v Hamburgu a Radio Luxembourg společně hlásily, že americká armáda obsadí i Žatec. Lidé nevěděli, co se bude dít. V pátek 17. května byl všem Němcům v Postoloprtech nařízen nástup do práce pro ženy od 16 do 50 let a muže od

Nadpis článku v Svobodném Hlasu 5. října 1995 (Archiv Nadační spolek Žatec)

16 do 60 let. To již byli v Postoloprtech Svobodovi vojáci, intenzivně prohledávali město a kradli, co šlo – nejvíce hodinky, zlato a další cenné předměty ...

Sobota 26. května 1945

V Postoloprtech proběhlo první rozsáhlé zatýkání mužů mezi 16 a 60 lety. S výjimkou některých (nepostradatelných pro provoz obce) byli všichni odvedeni a jsou nezvěstní. Pravděpodobně skončili v masových hrobech kolem Postoloprty. Seznam 152 pohřešovaných byl sestaven při prvním setkání Postoloprtských rodáků v Německu na letnici roku 1947. Ze zadržených přežili zřejmě dva: Egon Putz (který uprchl z popraviště) a Erich Guth (padl těžce raněn do jámy a byl pokládán za mrtvého, ale přišel k vědomí a zachránil se).

Neděle 27. května 1945

Ráno v sedm (jiní pamětníci udávají v šest) hodin byl německým obyvatelům Postoloprty nařízen nástup na náměstí. Všichni byli odvedeni do bývalých kasáren. Do kolony se několikrát střílelo. V kasárnách byli všichni podrobeni další prohlídce a byly jim ukradeny osobní předměty. Podle pamětníků tuto akci řídil Čech jménem Marek. Ženy a starci byli během dne posláni domů. Muži v kasárnách (bylo jich podle některých svědectví asi 180) zůstali a během celého dne nedostali ani najíst, ani napít. Některé z žen šly toho dne jako obvykle k budově soudu, aby přinesly uvězněným mužům jídlo. Byly ale poslány zpět, protože „všichni zavření odešli pryč“. U žen to vzbudilo podezření, že byly zabity. (Což se také zřejmě stalo – více než stovce mrtvých mužů se od těch dob říká „Nedělní muži“. Toto pojmenování vyslovuje většina německých rodáků se slzami v očích.)

Pondělí 28. května 1945

Večer ve 21. 30 hodin bylo oznámeno, že na druhý den musí všichni Němci nastoupit na náměstí se zavazadly, těžkými nejvýše 3 kg (v tom se rozumí i jídlo na několik

dnů). Mezi Němci to vzbudilo paniku: balilo se a peklo, řada lidí se zavraždila (pamětnice uvádí nejméně 31 potvrzených sebevražd). Podobné tragedie probíhaly i v jiných místech – například správce zámku na Stekníku si uvázal na krk kámen a skočil do vody.

Úterý 29. května 1945

Ráno v 6 hodin byli zbylí Němci na náměstí. Podle dochovaných svědectví to byl úděsný pohled: lidé s rukavami, dětskými kočárky, malými vozíky, děti i starci. Všichni unaveni z probdělé noci a ustrašení v očekávání příštích událostí. „Neprováděl se žádný výběr. Nerozlišovalo se vinen – nevinen. Šel tam i můj spolužák, bylo mu patnáct. Čech, ze smíšeného manželství. Domníval se, že půjdou někam na práce. Už jsem ho nikdy nespatriil“, vzpomíná si pan V. D.

Opouštěné byty musely na rozkaz zůstat otevřené. Dvě hodiny stáli Němci na náměstí, v 8 hodin jim byl nařízen odchod do zajateckého tábora v postoloprtské bažantnici (v táboře bydleli během války Židé a zajatci, kteří pracovali v mosteckých dolech a v litvínovské chemičce). Další dva dny nedostali Němci najíst ani napít. Během noci chodili po táboře vojáci Svobodovy armády a vybírali si dívky, které znásilňovali.

Středa 30. května 1945

Němci byli přiděleni na práci na hospodářstvích, která museli den před tím opustit. Trpkou shodou okolností pracovali někteří na vlastních statcích. Podařilo se jim vzít ještě něco jídla, ale po návratu do tábora jim bylo vojáky ukradeno.

Neděle 3. června 1945

V sobotu 2. června odtáhla ruská armáda i ze Žatce a město bylo obsazeno jednotkami generála Svobody. Podle příkazu musela na každém domě, kde žila německá rodina, viset bílá vlajka. V neděli pak začala pro žatecké Němce jedna z nejtragičtějších kapitol jejich života. Čeští vojáci a četníci vnikli mezi šestou a sedmou hodinou do všech domů a hnali muže a chlapce na náměstí. Pamětník vzpomíná, že podle vyhubované zprávy měli jít na náměstí všichni muži mezi 14 a 65 lety. Po ulicích se rozléhaly výkřiky a výstřely, vojáci na koních hnali lidi do středu města. Na náměstí se sešlo podle některých odhadů na 1. 500, podle jiných 5. 000 nebo dokonce až 6. 000 mužů: staří i nemocní, vojáci Wehrmachtu, i chlapci. Mnohé z nich vojáci mlátili bičí a obušky. Kdo byl nápadný neobvyklou postavou, oblečením, nešikovností nebo slabostí, byl těžce ztýrán. Jeden opozdilec byl zastřelen. Tři žatečtí Němci si raději vzali život, než aby museli něco podobného vytrpět. Během odpoledne byli muži čtyři hodiny hnáni

ve třech kolonách do 15 kilometrů vzdálených Postoloprte, popoháněni bičí. Podle svědka čekali za Žatcem na další transporty Němců, takže nakonec mělo do Postoloprte dojít až 10. 000 mužů. V opuštěných Postoloprtech byli Němci uvedeni do starých jezdeckých kasáren, kde se museli posadit na zem a nesměli opouštět svá místa.

Další tragedie probíhala mezi tím ještě v Žatci. V žatecké soudní věznici sloužil již několik dní český personál. Vězni byli týráni a docházelo k úmrtím, která byla na veřejnosti vysvětlována jako „sebevraždy“. Na 150 vězňů bylo roztríděno na odsouzené k smrti a na „lehké případy“. Odsouzení stáli na dvoře žatecké soudní věznice ve slunečním žáru, s nezakrytými hlavami, s rukama vzpaženými. Čeští vojáci a policisté chodili podél řad, bili Němce obušky do žaludku, dokud postižený neklesl zhroucen kupředu – aby pak dostal další údery obuškem do hlavy. Mnozí postižení zvraceli krev a jen těžko vydrželi stát. Večer pak vstoupil do vězeňského dvora mezi zbylé vězně policejní kapitán Josef Marek¹ (dřívější postoloprtský policajt) se svými vojáky, kteří měli v rukou biče a za opaskem granáty. Marek dal rozkaz k odchodu, ale jeden těžce nemocný muž předstoupil a hlásil, že je nemocen na srdce. Tvrdá rána pěstí jej vrátila zpět do řady. V osmistupech vypochoďovali vězni ven z města Kněžskou bránou a bičování došli o půlnoci také do Postoloprte.

Pondělí 4. června 1945

Všichni zatčení strávili noc v sedě nebo vleže, v chladu na kasárenském dvoře. Každému, kdo potřeboval na záchod, hrozili čeští vojáci zastřelením. Najednou zazněl povel: „Všichni na svá místa!“ Část vězňů vstala, část zůstala sedět – a ozvaly se výstřely. Mrtvé a raněné museli jejich spoluvězni naházet do odpadního příkopu – aby byli posláze sami zastřeleni a skončili v příkopu, který sloužil jako latrína. Všichni museli odevzdat peníze a šperky – kdo tak nechtěl učinit, byl zastřelen. Hodinky, peníze a prsteny naplnily několik velkých beden, o sumě peněz se nedá ani uvažovat – někteří z Němců odevzdávali až 30. 000 RM (říšských marek). Následovala podrobná osobní prohlídka, každý se musel dokonce zout. Češi zabavili i dopisy, osobní dokumenty, léky. Mezi nastoupenými vězni neustále procházely české hlídky a nadávky a kopance nebraly konce. V pondělí večer byli od vězňů odděleni lékaři, lékárníci, železničáři, pivovarníci, duchovní, příslušníci důležitých povolání, nepostradatelní řemeslníci, poloviční židé, manželé židovských nebo položidovských žen a bývalí vězni koncentračních táborů, a byli hnáni zpět do Žatce, do shromažďovacího tábora. Cestou do Žatce byl zastřelen kurátor žateckého kapucínského kláštera, kterého bolely nohy. Noc z pondělí na úterý strávili ostatní zajatci ve stájích postoloprtských kasáren. Byli tam vměstnání ve stoje, po celou noc padaly na dvoře výstřely.

Úterý 5. června 1945

Ráno začalo dalším vražděním. Otevřela se stájová vrata, ozval se povel „Rychle, rychle!“ a padaly první výstřely. Kdo běžel pomalu, byl zastřelen nebo postřelen. Jakoukoliv pomoc zraněným Češi odepřeli a během dne tak vykrváceli mnozí Němci, kteří by mohli být při včasné pomoci zachráněni. Mrtví a zranění byli naházeni do latríny a ti, kteří je tam házeli, byli jako obvykle zastřeleni a skončili v příkopu také. „Položiví jsme byli naházeni do díry a zahrabáni. Museli jsme tři dny bez jídla a pití ležet ve špině na nádvoří, v hnoji nebo v koňské stáji. Kdo se pohnul, byl zastřelen“, vzpomíná jeden z účastníků událostí, který přežil. Pamětník, pan V. D. , doplňuje: „Tetička šla okolo kasáren s dětmi. Její manžel byl natlačený u okénka. Muži prý už tři dny stojí vedle sebe, nedostanou pít, jíst, nasmějí se ani pohnout. Kdo padne, toho bijí. Strýček tolik doufal, že se omyl vysvětlí, že se jeho nevina prokáže, že už se brzy vrátí k dětem. „

Kapitán Marek pak začal s kontrolou vězňů. Museli se přihlásit členové SS, SA, NSKK, Wehrmachtu, SdP, NSDAP, Hitlerjugend a političtí předáci. Bylo při tom mnoho nedorozumění: „Tu byli lidé mláceni, tam se střílelo, jinde odtahovali mrtvolu, tam vybírali dělníky a hnali je pryč, jedni šli za ostnatý drát, jiné uvěznil ve stájích, celý dvůr hučel povely, výkřiky, nadávkami, bitím a výstřely“, vzpomíná bývalý vrchní soudce ze Žatce, JUDr. Franz Freyer, přímý účastník událostí. Mnozí lidé byli proti své vůli zařazeni do skupin, do kterých nepatřili. Ve zvláštním oddělení byly drženy i čtyři ženy.

„Spolužačka Josefína tam měla manžela, dívala se na tu hrůzu z pudy. V kasárnách byli Ukrajinci, nikdo z Postoloprta tam nesměl. Němci se museli seřadit na place a příslušníci RG² se jich ptali po zbraních. Nikdo zbraň nepřiznal. Museli sundat čepice a vyprázdnit kapsy. Prohlíželi je po řadách. Byli mezi nimi úředníci z radnice, němečtí obchodníci, ale i sociální demokrat Řička, Bründler, taky studenti žatecké obchodní akademie, ne všichni byli v Hitlerjugend. Také Němci z okolních obcí“, hovoří pan V. N.

Večer museli vězni ulehnout na kasárenském dvoře – stejně jako po předcházející dny bez jediného sousta. Kolem desáté večer byli do postoloprtských kasáren přihnání němečtí muži a chlapci z Vrbky, o půlnoci ze Břvan. V noci se opět ozývalo rachocení kulometů.

Pamětníci si vzpomněli na obsazování Vrbky: toho dne okolo osmé hodiny večer byla vesnice obklíčena jízdou revolučních gardistů (RG) a dvěma tanky. Byly obsazeny všechny cesty do vesnice, přijela dvě nákladní auta s dalšími gardisty a příslušníky Svobodovy armády (většinou Slováky), kteří obsadili vchody do domů. Několikrát pak vyhnali všechny obyvatele: od nejmenších dětí až po nemocné starce. Muži (bylo jich 43) pak nastoupili strastiplný pochod do Postoloprta. Vojáci mezitím vykradli většinu domů.

Středa 6. června 1945

Brzo ráno byli do kasáren přivedeni muži z Počerad. Den začal nekonečným sestavováním a přidělováním do pracovních skupin. V blízkosti kasárenské brány sedělo (jako po všechny dny předtím) asi 120 chlapců ve věku od 13 do 18 let. Stejně jako dospělí, ani oni nedostali po celé tři dny najíst. Pět se jich proto nenápadně přidalo k jedné pracovní skupině, aby tak unikli zajetí. Ale ještě v Postoloprtech byli odhaleni a předvedeni před kapitána Marka. Ten je nechal odvést k jízdárně, kde byli vysvléčeni a začalo nekonečné bití holemi a bičí. Bylo až neskutečné, jak se někteří Češi tlačili, aby si mohli dát alespoň několik ran. Srdcelomný nárek chlapců, kterým stékala krev po stehnech a lýtkách, se nedá vypsat. Když bylo po všem, postavili se k chlapcům ozbrojení vojáci a čtrnácti salvami je před zraky jejich otců zastřelili. Zavražděni byli: Anton Lanka (14 let), Heinz Körner (13), Eduard Pachmann (14), Walter Junker (12) a pátý neznámý – všichni ze Žatce. Deset mužů ze Žatce muselo mrtvolu chlapců odnést do výkopu a zahrnout je zemí. Ve stájích u zadní stěny kasáren mezitím probíhala krutá hra: každou celou hodinu po úderu zvonů vstoupila do stájí skupina Čechů a klacky a bičí tloukla vězněné. Trvalo to až do večera. Vězni se také museli sami mezi sebou tlouci holemi a boxovat – pro potěchu českých strážců. Jakmile byli neschopni boje, vojáci je několika ranami bičů popohnali. Kolem poledne dostali všichni Němci poprvé najíst: jeden chléb na 15, v pozdějších dnech na 10 lidí. Večer byli první zajatci odvezeni autobusy do mosteckých chemických závodů. V noci bylo v jedné ze stájí namačkáno 275 lidí. Češi nejprve zakázali větrat nebo otevřít dveře, ale kolem půlnoci je na několik minut otevřeli.

Čtvrtek 7. června 1945

Ráno v sedm hodin byly stáje otevřeny a oběti (udušení lidé) naházeni do příkopu. Při vybíhání ze stájí bylo několik lidí zastřeleno, kapitán Marek sám zastřelil několika ranami jednoho německého hejtmána. A pak začalo masové vraždění: muži byli řazeni do skupin po osmdesáti a odváděni do levonické bažantnice, kde byly později nalezeny masové hroby a v jejich blízkosti pohozené klobouky a čepice. Pamětníci uvádějí, že celé dny odcházely stejným směrem oddíly zajatců, ale pokaždé se vracel jen český doprovod. „Dvakrát po 150 vedli německé muže do levonické bažantnice, do rokle podél silnice. Byl tam útvar Svobodovy armády, samí Mongolci, měli tam polní kuchyň, spali ve stanech. Velel jim muž s krycím jménem Černý Petr (pokud si vzpomínám, byl to štábní kapitán Zika³, dělal pak na výboru⁴ v Žatci). Němci vykopali mělký příkop, do kterého je Mongolci postříleli. Druhý den šlo na popravu dalších 150. Měl to přežít jistý mladík ze Rvenic. V šoku padl, podařilo prý se mu ukryt“, uvádí pan V. N.

Jedna žena, které se ještě den před tím podařilo prostrčit jídlo přes okno kasáren (což bylo vždy spojeno s nebezpečím zastřelení), vyprávěla, jak jí manžel pošeptal: „Teď nám navíc pustili vodu, takže stojíme po pás ve vodě!“

Svobodný HLAS 19. října 1995

Bylo jich šest nebo šest tisíc?

O týden později, v pátek 15. června 1945 mezi 18. a 19. hodinou, se podobné události [jako v Postoloprtech a Žatci] opakovaly v Březně u Postolopr. Bylo zde zatčeno devět posledních mužů a dvěma vojáky odvedeno do Postolopr, kde už čekalo asi 40 mužů z dalších obcí Postoloprtska. Všichni byli podrobeni výslechu. Pamětník vzpomíná⁵: „Jak vypadala místnost, do které nás přivedli, to mohu těžko popsat. Podle krve, která byla opravdu všude, je nejhodnější srovnání se středověkou mučírnou. Dveře se za námi zavřely a vypukl strašný chechot asi dvaceti mužů. Museli jsme se svléknout do půl těla, a zatímco já jsem byl vyslýchán, opilí vojáci se vrhli na mého švagra. A pak jsem přišel na řadu já: rány rukou, pěstí, bití bičem, strkání, mlácení řemenem s přezkou. Kůži na zádech a na prsou jsem měl potřhanou na cáry. Musel jsem se postavit tváří ke zdi a držet nosem papír. Svázali mi ruce a nohy řemenem, ponožky nacpali do úst. Dostal jsem prudkou ránu do úst, po které mi opuchly rty, a pak už mne jen bili a bušili do mne. K vědomí jsem přišel až se sklenicí u úst, ale když jsem se chtěl napít, vchrstli mi ji do obličeje“. Zajatci byli potom odvedeni za město k chomutovské silnici, k písečné jámě, kde měli být zastřeleni. Jeden z pamětníků vzpomíná: „Půl metru za svými zády jsem slyšel natažení pistole. Zazvonění v hlavě – složil jsem se a zatímco jsem se kutálel po čtyřmetrovém svahu, přišel jsem opět k vědomí. Už během kutálení jsem si byl vědom, že musím zaujmout takovou polohu, abych působil jako mrtvý. Ležel jsem na břiše, hlavu na ruce položenou, slyšel jsem další výstřely – a už padala další těla. Byl jsem zavalen mrtvolami. Cítil jsem, jak mi do obličeje teče krev, cítil jsem jejich poslední pohyby, slyšel jejich poslední zachraptění. Střílení bylo u konce, přesto jsem stále slyšel natahování zbraní a dolů spadla ještě dvě těla. Hlasy utichly, střelci odtáhli. Osvobodil jsem své tělo od tíhy mrtvých kamarádů a opatrně se rozhlédl. Tu jsem viděl, jak se pod křížem krážem ležícími těly pohybuje ještě jeden muž. Zavolal jsem na něj. Zvedl se a už jsme spolu utíkali k chomutovské silnici až ke „Koze“, jak se lidově říkalo jedné hospodě. Tady jsme prožili jeden den v žitě. Jeho zranění bylo stejné, jako moje: průstřel pravého ucha. Dál jsme táhli každý sám. Přes nezahojenou ránu jsem se za 12 dnů dostal na bavorskou hranici.

„Podobné události postihly řadu Němců z celého Žatecka a Podbořanska: „Svobodovci naložili Němce na

Mnozí museli sbírat mrtvoly svých kamarádů a řada z nich z únavy nebo ze znechucení spáchala sebevraždu. Podle dochovaného svědectví byly zdecimované zbytky žateckých mužů hnány zpět do Žatce 11. června 1945.

• Svědectví člověka, který přežil vlastní smrt • Všechny malé děti umřely • V bažantnici neskončili jen Němci • Dobře utajená exhumace • Jména vražů známe

auto a když jsme se ptali, kam je vezou, řekli: Kde je už nic bolet nebude. Mířili do Postolopr“, vzpomíná pamětník z Velké Černoci.

Navíc ne vždy stála za cestou do bažantnice jen politická minulost nebo příslušnost k nacistickým stranám. Například ve statku na konci Skupic žil starý mládenec, člen německé sociální demokracie, kterou Hitler tvrdě pronásledoval. „Jeho usedlost se někomu líbila. Dal vojákům flašku a ti ho odvezli do postoloprtských kasáren, kde skončil“, řekl nám pamětník. Podobně ve Veleticích: „Náš pan starosta byl hodný citlivý člověk. V životě nikomu neublížil, nikoho neudal. Jenom na zkurvenou válku nadával a plakal se vdovami. A stejně skončil v Postoloprtech v bažantnici“, vzpomínají smutně rodáci.

Případů, kdy byli zabiti nevinní lidé, jsou desítky, spíše stovky: „Třeba zrovna náš soused Urban, slušný a spořádaný člověk. A skončil v bažantnici také“, vybavuje si pan Š. L. Ne všude měli k Němcům tak negativní vztah: například národní správce ve Velemyšlevsi vůbec nedovolil, aby Němci byli do Postolopr odvedeni a tak jim vlastně zachránil život. Vzpomíná paní K. B. z Postolopr⁶: „Toho strachu, když přišly revoluční gardy! V jednom domku u postoloprtských kasáren se celá rodina raději oběsila, než se jim dostat do rukou. Do domku se hned nastěhovali noví majitelé. No mohli byste v takovém domě bydlet? Někteří vojáci měli předem vytipováno, kde se usadí. Stačilo majitele udat nebo jen ukázat. Strašná doba. V bažantnici přišli o život i němečtí Židé, taky antifacisté, co přežili Hitlerův koncentrák. Ale hlavně mezi nimi byli ti, co měli majetek. Střelba popravčí čtyř zněla dlouho do noci. Hlavní masakr se udál pod Masarykovou školou. Menší v levonické bažantnici. Stovky jich nebyly. Hádám spíš tisíce.“

Nebyla nouze o vyložené tragické události: „Dcera sedláka Formánka z Postolopr se provdala za Němce, člena sociální demokracie. Hitler ho za války uvěznil. Po válce se vrátil z koncentráku, vykoupal se, oholil. Na náměstí se akorát bubnovalo: Všichni Němci mužského pohlaví se mají hlásit v tolik a tolik hodin v kasárnách. Šel se přihlásit, drapli ho a skončil v Levonicích v díře“, vypráví V. Č. Další pamětník, pan V. D., jej doplňuje: „Připletl se tam český občan. Jmenoval se Němec. Rudogardisti to nepo-

chopili. Nepřežil“. A ještě jednou pan V. Č. : „V domku v Levonicích bydlel Němec. Měl pruh políčka, jak se jede z Levonic do Postoloprte, kde se takřka dotýká silnice Ohře. Žádný fašoun, jenom takový kovozeďedelec. Šel si okopat cukrovku. Když vedli ty lidi na popraviště, tak ho přibalili. Máma po něm našla na jasanu jen bandičku studený melty.“

Vzpomínky se liší. Pan D. L. ani zdaleka nevidí historii tak tragicky: „Nemohlo to být tak zlé. V kasárnách byli Němci z okolních vesnic. Drželi je tam snad týden, možná čtrnáct dní. Pár jedinců, zřejmě příslušníky NSDAP⁷, vybrali, ostatní propustili. Nejhorší fašisty postříleli u školy, asi patnáct jich bylo, pár jich zabili v bažantnici. Tak sedm, víc jich nebylo. Když je exhumovali, zahali-li místo pytlouinou. V té bažantnici jsem byl. Viděl jsem prázdný výkop – tak patnáct metrů. Řekněte sama, kolik těl se tam mohlo vejít?“

Počty (či spíše odhady počtů) zabitých Němců se rozcházejí. Pamětník udává, že z deseti tisíc mužů, kteří postoloprtskými kasárnami prošli, jich 9. 000 bylo zabito. Jiný z pamětníků, který prošel kasárenským dvorem, vzpomíná na nejkruťější noc ze čtvrtka 28. na pátek 29. června, kdy bylo na 3. 000 mužů odvedeno z kasáren směrem na nádraží nebo do bažantnice – a od té doby je nikdo neviděl. Americké noviny Sunday Post odhadly počet obětí na 2. 000. Německým pozůstalým se do letošního roku podařilo zatím přesně pojmenovat pouze 1. 532 obětí postoloprtského masakru. Ostatní nezvěstní jsou bezjmení. Vzhledem k tomu, že příbuzní pohřešovaných pomalu vymírají, bude další pátrání velmi složité.

Vchronologii tragických událostí by se mohlo pokračovat. Například 4. srpna byly německé ženy z postoloprtského pracovního tábora nahnány do kina v bývalém hotelu Schwarze Adler, kde jim byl promítnut propagandistický film o hrůzách německých koncentračních táborů. Českým hrdinům zřejmě uniklo, že podmínky v jejich „pracovním“ táboře jsou podobně nesnesitelné – ženy byly špinavé a zavšivené, řada z nich těžce nemocná, v táboře zemřely téměř všechny malé děti (jeden z pamětníků hovoří dokonce o „masovém umírání“), řada žen a mužů umřela během několika epidemí tyfu. Přestože se matky snažily propašovat do tábora mléko, pokaždé jim ho čeští vojáci ukradli.

Zapomenout by se nemělo na Čechy, kteří tajně přinášeli do tábora jídlo a pití pro strádající německé ženy a děti – dělali tak pod pohružkou zabití. Vzpomíná německá zdravotní sestra, která v lágru pracovala v baráku Červeného kříže: „Lékař měl sice povoleno objednávat léky, ale jen v nepatrné míře. Řadě lidí jsme nemohli dát léky, které by potřebovali, takže mnoho lidí umřelo. Tragické to bylo zejména pro malé děti do jednoho roku – ty nevydržely, umřely všechny.“

V táboře se mezi tím děla hrozná zvěrstva: německý stařec, ošetřovaný v lágrovém baráku Červeného kříže, byl tak surově zbit vojáky, že zemřel na těžká poranění hlavy. Jedna z pamětnic vzpomíná⁸: „Vzpomínám na jeden letní den, kdy svobodovci přijeli do lágru. Měli v rukách biče. Aniž by si vybírali, popadli dva muže – pokladníka Kohla a obchodníka koloniálním zbožím Franze Wilhelma. Museli se obnažit, položili je přes židle a bez milosti před našima očima bičovali. Obchodníka Wilhelma navíc píchali bičem do břicha. Pokladník Kohl za několik dní zemřel“. Jiná pamětnice vzpomíná na velitele tábora, který chodil lágrem s kovovým prutem a podle vůle vždy někoho sešvihal.

Na tragické poměry v lágru vzpomíná paní S. D. „Jsem Němka, byla jsem s chlapčkem v lágru v bažantnici. Pracovala jsem a o nic se nestarala. Manžel byl mimo republiku. To ho zachránilo. Ach, ty chlapi, hlavy krvavý... Neublížte mně. Prosím vás, jenom mi neublížte“, prosila nás se slzami v očích, když jsme si zapisovali její vyprávění. Vzpomínky na uši a nosy, které čeští vojáci uřezávali německým zajatcům, nelze snad ani dopodrobna publikovat.

Některým ženám se podařilo získat propustku a v Žatci na rakouském konzulátu se snažily požádat o vystěhování k příbuzným do Rakouska, ale někdy marně. Ještě v listopadu 1945 byly ženy stále v postoloprtském táboře. Topily si dřevem, které si samy nasbíraly v bažantnici. Červený kříž dostával kbelík uhlí na jednu místnost denně. Jídlo bylo každý den stejné: ráno černá káva, v poledne vodová bramborová polévka, večer znovu černá káva, navíc každý druhý nebo třetí den 1/4 kg chleba. Sůl velitel tábora zabavil. Mnozí zajatci naštěstí dostávali potravu od Čechů, u kterých pracovali. „Postoloprtské Čechy litovali toho, co se stalo. Ale měli strach z mnoha cizích Čechů, kteří tehdy v Postoloprtech vládli, a kteří se vzali, nikdo neví kde“, vzpomíná pamětnice.

Vánoce byly v lágru přeci jen veselejší: první velitel tábora byl (pro zpronevěru) sesazen, stejně jako někteří další z hlídačů. Nový velitel byl humánnější a režim v táboře polevil. Byly umožněny pravidelné vycházky a návštěvy. Na přelomu let 1945 a 1946 již většina žen z tábora odešla do Německa nebo Rakouska k příbuzným. V březnu byl tábor (pojmenován z nepochopitelných důvodů „Leningradský“) rozpuštěn. Cesta z Postoloprte pryč vedla ale přes vysídlovací tábor v Žatci a teprve potom vlakem za hranice.

To vše jsou události, které probíhaly ještě před definitivním odsunem Němců z Českých zemí. Že ani vlastní odsun nebyl zrovna příjemný, o tom svědčí například zpráva z New York Times ze 13. listopadu 1946, kde se píše: „K obyvatelstvu Hessenska, které čítá méně než milion, přišlo nyní 600. 000 utečenců z východu. Pouze 28% těchto přivandrovalých jsou muži, ale z nich jen 34% je

práce schopných. Takové měřítko přesídlování a poměry, za nichž k němu dochází, jsou bez příkladu v dějinách. „Jaký měla válka dopad například na Postoloprtsko, lze vyčíst i z následující tabulky, která udává počty obyvatel v letech před válkou, po ní a v padesátých letech. Celkově bylo z bývalého okresu Žatec odsunuto přes 10. 000 obyvatel (což je pro zajímavost asi polovina všech dnešních obyvatel Žatce).

Obec	Počet obyvatel v roce			
	1930	1939	1947	1950
Bitozeves	752	576	403	270
Blažim	554	422	334	251
Březno	648	518	439	393
Břvany	695	566	490	460
Hradiště	157	108	80	75
Levonice	169	134	109	83
Lišany	440	344	267	146
Malnice	211	211	193	156
Mradice	296	168	134	118
Postoloprty	3.311	2.561	2.186	2.366
Rvenice	296	253	256	218
Seměnkovice	339	268	190	86
Skupice	274	315	269	231
Tatinná	274	232	163	118
Tvršice	448	373	301	250
Vrbka	248	211	157	142
Výškov	378	312	301	273

Naše tabulka naznačuje daleko širší souvislosti: ukazuje na rozkvět obcí ve třicátých letech, na útěk Čechů po zabrání pohraničí v říjnu 1938, na odsun Němců po válce a na úpadek vesnic v padesátých letech po první vlně nájezdů dosídlenců. Druhá světová válka zamíchala osudy našich vesnic víc, než si na první pohled připouštíme.

Asi hodně dlouho nezapomenou Němci na jména čtyř nejsurovějších českých vrahů, kteří zabíjeli chlapce a muže v postoloprtském lágru. Podařilo se dokonce objevit jejich fotografie. Jsou to: jakýsi Pavel (příjmení není známo), Josef Marek⁹ z Postoloprty a bratři Petrolukové. Pamětníci, které zpovídala redaktorka Svobodného hlasu, si vzpomněli na další: Karel Vilhelm (uzavíral jeden z

průvodů se zajatci a později se prořekl v hospodě), Čestmír Vojta (údajně náčelník Sokola), krejčí Jarda Hudec, Tomášek, Hrbek.

Dochovala se zajímavá svědectví: „Tam, jak jsou dnes v Postoloprtech polotovary, bývala dříve trafik. Tam měli svobodovci velitelství. Vedl je tmavý chlap jako hora. Říkali mu Tarzan. Ten byl nejhorší. Fašisti mu zřejmě vyvraždili rodinu. Jak ten Němce nenáviděl! Nejraději by pozabíjel všechny. Mluvil česky. Měl tak pětadvacet let, každý se ho bál, i jeho vlastní lidi. Po válce se vytratil jako všichni. Kam odešli, Bůh sud“, vzpomíná pan Š. L.

Stále nezodpovězená je také otázka otevření masových hrobů ještě koncem čtyřicátých let. Některé pověsti hovoří o tom, že k přesunutí hrobů došlo proto, že při povodních vyplavávaly mrtvoly na hladinu. Podle dochovaných svědectví trvalo téměř pět dnů, než byly všechny mrtvoly exhumovány a odvezeny – údajně do vytěžených uhelných dolů na Mostecku, kde byly zahrnuty. Pan V. N. vzpomíná: „Po roce se začaly o bažantnici zajímat humanitární organizace – nějací Francouzi. Na místo byli vysláni vojáci, fasovali sud rumu a chlorového vápna. Výkop byl přikrytý slabou vrstvou hlíny. Jeli jsme okolo, měli jsme tam pozemek. Bylo to dost cítit. Ale při povodni se mrtvoly vynořovat nemohly, až tam voda nesahala. Při exhumaci byl celý prostor zamaskován hustou stěnou z chvojí. Ostatky se dávaly do dřevěných beden a nakládaly na auta. Akce byla přísně utajovaná, nesměl tam nikdo. Exhumace však probíhaly na více místech“.

Další zajímavosti si pamatuje pan V. Č. : „Nevím, jaká to byla jednotka, která exhumaci prováděla, jestli pohřební, ale byli to Češi. Přijeli, měli jednoduché stlučené bedny. Pach mrtvých táhl až do Levonic. Kolik těch popravených bylo? Ono se to možná ani nesmí říct, ale nějak víc. Jenom v Levonicích je vytažovali čtyři, vlastně pět dní.“

Na tomto místě prozatím uzavíráme historii léta 1945 v Postoloprtech. Věříme, že jsme vám alespoň trochu poodhrnuli pomyslnou historickou oponu. O zajímavé příběhy, vzpomínky, dokumenty a předměty, spojené s masakrem německého obyvatelstva a vyhnáním Němců z Podbořanska a Žatecka, máme však zájem i nadále. Pokud byste mohli jakoukoliv informaci přispět, ozvěte se do redakce.

POZNÁMKY

1. Správně: Bohuslav Marek.
2. RG = Revoluční gardy
3. Zika = Jan Zícha, kterému se říkalo „poručík Petrov“, což bylo jeho krycí jméno.
4. Jan Zícha byl předseda Okresního národního výboru v Žatci (ONV).
5. Zpráva pamětníka Ernsta Gutha z Března, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, vyd. Erich Hentschel, 1995, Nr. PB 19).
6. Zpráva Hermy Postlové o smrti jejich příbuzných v tehdejší Allegasse 299 v Postoloprtech, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, vyd. Erich Hentschel, 1995, Nr. S 10.
7. V původní textu ovšem chybně NKVD.
8. Marianna Friedrichová, Coburg, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, 1995, vyd. Erich Hentschel, Nr. PB 16.
9. Správně: Bohuslav Marek.